

Семенович Я.М. Формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами експериментально-дослідницької діяльності. *Актуальні проблеми початкової освіти: теорія і практика: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (24 жовтня 2023 року) / за заг. ред. О. Гордієнко. Житомир, 2023.С. 131-135*

Я. М. Семенович,

студентка ННІ педагогіки;

науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Шанскова Т. І.**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами експериментально-дослідницької діяльності

Постановка проблеми. Формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку пов'язано зі соціальним замовленням сучасного суспільства. Ця проблема є складною і багатоаспектною. Сьогодні вплив людини на навколишнє середовище є суттєвим та призводить до порушення його динамічної рівноваги і цілісності. Це свідчить про важливість екологічної компетентності сучасної людини, а також свідомого управління процесами взаємодії з природою. У сучасних реаліях зростає значення підвищення рівня екологічної культури як частини загальної культури особистості.

Формування в дітей дошкільного віку природничо-екологічної компетентності є важливою складовою цього процесу. Екологічне виховання визначається як педагогічна діяльність, яка спрямована на формування в

дошкільників екологічної культури. Таким чином, вихователям важливо спрямовувати свої зусилля, щоб надати дітям природничі знання та виховати відповідальне ставлення до природного середовища.

Аналіз останніх досліджень. Дану проблему було досліджено такими педагогами: Г. Беленькою, С. Плохій, Н. Яришевою, В. Маршицькою, Г. Тарасенко та ін.

Необхідно створити розвивальне середовище, яке буде використовуватися під час дослідницьких робіт, оскільки природний експеримент зацікавлює дитину, викликає в неї різні види почуттів. Це було зазначено вченими Л. Лохвицькою, С. Ніколаєвою, Г. Тарасенко та ін. Закріплення природничих знань має починатися в дошкільному віці, бо екологічне спілкування має найбільшу змогу викликати емоції дошкільників. І на цьому було наголошено науковцями О. Гончаровою, Т. Волос, Н. Горопахою, О. Веретеніковою та ін.

Мета статті – дослідити особливості формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами експериментально-дослідницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. Період дошкільного віку – це саме той час, коли доречним і важливим є набуття дітьми знань про екологію та всі аспекти природного середовища. Саме в цьому віці розпочинається розвиток природничо-екологічної компетентності з формування елементарних екологічних понять.

Природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку включає в себе знання про екологію, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи та ознайомлення з принципами природокористування.

Ефективність процесу формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників значною мірою залежить від оточуючого середовища та обумовлене тим, наскільки розвивальне екологічне середовище у закладі дошкільної освіти буде сприяти цьому процесу [5].

Основними засобами формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників слід вважати прості експерименти та досліди, які становлять основу цього процесу. Експериментально-дослідницька діяльність є важливою формою вивчення та спостереження природних явищ в спеціально створених умовах. Вона включає в себе використання різноманітних методів та прийомів, які сприяють активізації самостійної діяльності дітей та їх когнітивному розвитку [6].

В педагогічній та методичній літературі зустрічаються різні види досліджень та експериментів, які можна проводити в ЗДО:

1. *Демонстрація.* Педагог проводить дослідження для виявлення та пояснення властивостей предмету чи явища. Дошкільники лише спостерігають і після цього роблять висновки.

2. *Навчання.* Це активна діяльність кожної дитини, де кожний вихovanець індивідуально перевіряє поставлені перед дослідом гіпотези, знаходить відповіді на свої питання, перевіряє свої знання та можливості [4, с. 5].

Ці два підходи до проведення дослідів дозволяють розвивати в дітей не лише поняття про предмети та явища, але й активно включати їх у процес навчання, сприяючи розвитку їх пізнавального потенціалу.

Таким чином, формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку є актуальним проблемним питанням та потребує удосконалення методів, спрямованих на підвищення ефективності набуття дошкільниками зазначеної компетентності.

На констатувальному етапі нашого дослідження ми вивчали природничо-екологічну компетентність старших дошкільників, яка діагностувалася за такими критеріями: змістовий, емоційно-ціннісний і діяльнісно-поведінковий. Відповідно до критеріїв, було визначено рівні природничо-екологічної компетентності:

- *Прагматичний рівень:* орієнтування в середовищі природи, дошкільники мають елементарні трудові навички в природному середовищі,

без пізнавальних інтересів, зацікавленість у процесах знайомства в навколишньому середовищі. Діти сприймають природне довкілля загалом.

- *Продуктивно-діяльнісний рівень.* Дошкільники мають ґрунтовні знання, сформовані вміння та групи навичок діяльності у природі, виявляють інтерес до неї. Цей рівень не показує сформованої внутрішньої потреби до емоційно-ціннісних, естетичних, морально-ціннісних, трудових взаємодій в природному довкіллі, але присутнє бажання їх досягати.

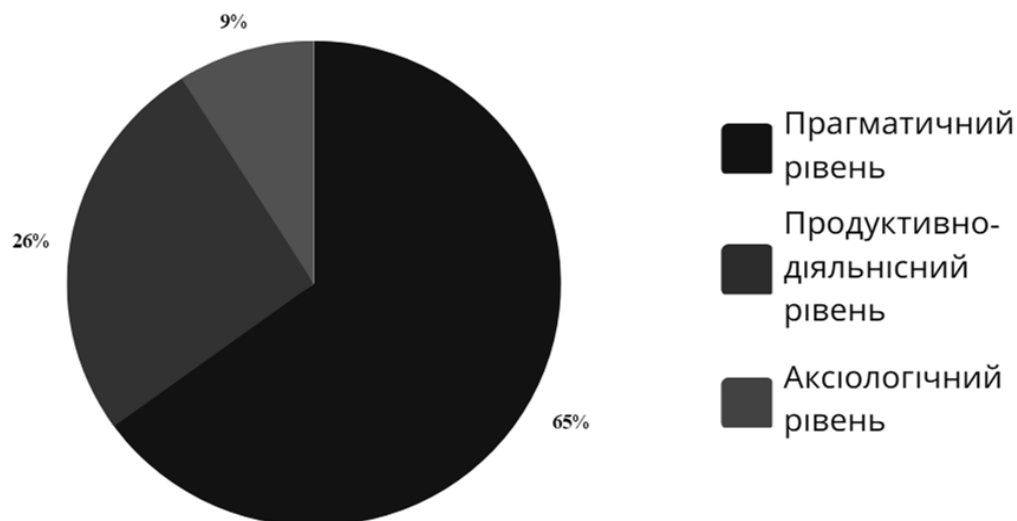
- *Аксіологічний рівень.* Вихованці володіють комплексними уявленнями про природне довкілля і прагнуть їх поповнювати, виявляють ініціативу в дослідницькій діяльності у природному довкіллі.

За допомогою проведення серій ігор, моніторингу було визначено кожен із рівнів природничо-екологічної компетентності старших дошкільників за змістовим критерієм.

Діагностику за емоційно-ціннісним критерієм ми проводили, спираючись на методику "ЕЗОП" ("емоція", "знання", "охорона", "прагматизм"), яку розробили В. Ясвіні і С. Дерябо. За допомогою цієї методики ми побачили результати когнітивної, естетичної, етичної, прагматичної установок за емоційно-ціннісним критерієм.

Результат за діяльнісно-поведінковим критерієм отримали в ході опитування. Дітям було запропоновано відповісти на питання екологічного характеру. Відповідь кожної дитини надала багато інформації та дала змогу детально проаналізувати природничо-екологічну компетентність, спираючись на діяльнісно-поведінковий критерій.

Після аналізу та узагальнення результатів діагностики та їх переведення в стандартні бали ми зробили висновки щодо рівня сформованості природничо-екологічної компетентності у дітей. Виявилось, що більшість дошкільників (65%) продемонстрували продуктивно-діяльнісний рівень сформованості цієї якості. 26% віднесено до прагматичного рівня, тоді як лише 9% дітей виявили аксіологічний рівень екологічної компетентності (Рис. 1).

Рис.1. Рівень сформованості в дітей старшого дошкільного віку природничо-екологічної компетентності (у %)

За результатами дослідження на констатувальному етапі ми засвідчили необхідність підвищення рівня природничо-екологічної компетентності старших дошкільників, а саме: пошук шляхів ефективного формування в дітей досліджуваної якості. В результаті нашого дослідження ми вирішили, що використання засобів експериментально-дослідницької діяльності є необхідним для дітей старшого дошкільного віку.

Висновки. У ході роботи було здійснено теоретичний аналіз природничо-екологічної компетентності дошкільників, розкрито сутність цього поняття, а також значення і види експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку.

Будо визначено критерії та показники природничо-екологічної компетентності дітей, здійснено діагностику природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку за критеріями та подано її результати, які засвідчили необхідність підвищення її рівня. Тому подальшим напрямком нашого дослідження буде формувальний етап, на якому буде впроваджено розроблену програму формування в старших дошкільників природничо-екологічної компетентності. Метою програми є запобігання екологічним помилкам, залучення дітей до світу природи, формування в них моральної

відповідальності за кожен живу істоту засобами експериментально-дослідницької діяльності.

Список використаної літератури

1. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2007. № 5. С. 7–10.
2. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог: навчально-методичний посібник для ВНЗ. Київ : Видавничий Дім "Слово", 2009. 400 с.
3. Михайліченко Т. О. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 7. С. 42–50.
4. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника. Київ: Світич, 2016. 144 с.
5. Сватко О. В. Екологізація розвивального середовища в сучасному закладі дошкільної освіти та вимоги до його облаштування. URL: <https://genezum.org/library/ekologizaciya-rozvyvalnogo-seredovyshcha-v-suchasnomu-zakladi-doshkilnoi-osvity-ta-vymogy-do-yogo-oblashtuvannya>
6. Сорочинська О. А, Павлюченко О. В Особливості експериментально-дослідницької діяльності в природному довіллі дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-94-7>